

ikke kommer i Bidskabens Navn, har man ikke nogen Respekt for, og man kan tilføje en Landsretning, der saa ofte forveksles videnstabelige Resultater med løse Hypoteser. Og naar de unge udenfor Skolen, i Litteraturen, i Bladene og deres Omgivelser, ja, tilbørlig endogsaa i deres Hjælpe midler paavirket af den Landsretning, bliver Jæren meget større, end den i Almindelighed set er. Det er derfor ogsaa en bekendt Sag, at der er mange Latinskoleelever, som ere meget fængslede af den nye Litteratur, og som ere tilbørlig i Fritænkteri, og jeg for mit Vedkommende kan nu ikke tage mig den Sag saa let, som enkelte gøre, idet de sige: det er bare aandeligt Lapseri, det gaar nok over uden at sætte sig videre Spor i deres Liv. Selv om de maatte senere høre, op at prale med det og maatte ogsaa til en vis Tid faa mere Respekt for Troens Verden, efterhaanden som de opdage, at de ikke faa Gaaderne løste i den anden, følger ikke deraf, at det ikke efterlader noget Spor, derfor kan der meget godt være kommen en vis Mistillid til Troen, saa at denne senere ingen Indflydelse faar paa deres Liv, og der kan fra den Tid, inden de fik Respekt for Troens Verden, godt være slaaet saa meget i Stykker i dem, at det er en meget stærk Impuls til at indvirke paa deres Følelser og Vilje i Retning af Religion. Man maa vel huske paa, at det ikke er saaledes nu, som det var for en eller to Menneftaalder siden, da kunde man være meget uenige i religiøse Ting, selv om man havde den samme Moralopfattelse, og unge Mennefter uden Sans for Religion kunde være meget begejstrede for de Idealeer, som vare en Frugt af den positive Religion. Saaledes er det nu slet ikke. Nu staar Kampen ikke om et eller andet Dogme, som er Menneftværk og derfor stadig skal fornyes, men nu gælder Striden om dette, om man i det hele skal bort fra den ideale Verdensanskuelse — efter hvad man i gamle Dage forstod ved Idealitet — eller om man skal ind paa den Slags Realisme, hvor Naturen bliver Gud, og hvor Menneftene kun blive underkastede de herskende Naturlove og ikke have nogen fri Vilje eller noget personligt Ansvar, kort sagt det, som man i gamle Dage forstod ved Materialisme. Med andre Ord, med den nye Religion er fulgt en ny Moral, og den nye Moral er man ganske vist indhydes meget uenig om, men saa meget kender man dog til den efter dens Bedømmelse af Personers Liv og Handlinger af Institutioner, o. s. v., at man kan se, at den ganske vist ikke vil støtte de unges Moralitet og moralske Vilje i de Aar, da Fristelserne ere størst, paa den Maade, som

i alt Fald de kristne tro det nødvendigt, at den støttes. Under alle Omstændigheder kunde jeg ikke tage mig det let, at Fritænkteriet under den Skikkelse, hvori Nutidens Fritænkteri fremtræder, blev saa stærkt udbredt blandt de unge. Jeg veed naturligvis, at der ogsaa er en Slags Idealisme, som man kan være bange for, og som man vil sætte i Forbindelse med det religiøse. Men jeg tror, at den værste Form af denne Idealisme, denne saakaldte Idealisme, er en Reformisme, der fremkommer, hvor der ikke er noget religiøst-sædeligt Grundlag at bygge paa, hvor man er færdig med det gamle og ikke har nogenstomhelst Pietet og Ærefrygt for det, eller ogsaa den Reformisme, hvor man uden nogenstomhelst virkelig Erkendelse eller positiv Kundskab, blot paa Grundlag af en religiøs Bæftelse, vil til at reformere Samfundet, og saa kommer til at lade den gamle Aldam spille sig diverse Buds paa den ene eller den anden Maade. I Latinskolen, hvor den kritiske Gyne er saa stærkt udviklet, tror jeg ikke, at man skal være saa bange for den Idealisme, selv om den giver de unge et lidt fantastisk og sværmerisk Stær, saa siger jeg, hellere det. Den Mistemning, der derved kan komme ind i Hjemmet og Skolen, er ganske vist af en mere godartet Natur og vil forløbe heldigere og være til alle Parters Tilfredshed, end naar de dybe Kløfter, Saar og Skuffelser fremkomme, som de sidste Aar have bragt over mange Hjem, og hvor der er gaaet mere dyrebare Forhaabninger i Stykker end mere eller mindre idealistiske Drømme om blot at faa Lov til at leve i Fred og Ro.

Jeg maa derfor holde paa, at der bliver gjort noget mere for Religionsundervisningen og ganske særlig med Hensigt paa, at de unge Mennefter en Gang som Statslivets Funktionærer skulle staa ved Befolkningens Side i de vigtigste Forhold i Livet og være med til at opretholde den bestaaende Stat. Jeg forstaar ikke, hvorledes det skulde kunne ske, hvis der skulde blive flere og flere af de studerende, som mangler al virkelig Nærighed til de bærende Grundkræfter for den Stat, der bestaar, for det Samfund, som er. Jeg tror, at der heretter vil blive mere og mere Brug for Embedsmænd, som paa den ene Side have den største Interesse i at leve i god Forstaaelse med Befolkningen, være dens Tjenere i Ordets bedste Forstand og glæde sig ved at kunne være alt muligt overfor den, men som dog paa den anden Side ogsaa ere i Stand til, uden at blinke, at staa for de mest rasende Stykker af Meningsomskiftelser i Befolkningen, fordi der er det i det gamle Sam-